

Franjo Emanuel Hoško

JOZEFINISTIČKA POLAZIŠTA OSNIVANJA ŽUPA I NJIHOVO OSTVARENJE U BISKUPIJAMA SENJSKOJ I MODRUŠKOJ

Prof. dr. o. Franjo Emanuel Hoško, Teologija u Rijeci
UDK: 322 : [262.2 + [377.5/6 : 254.4] (497.5 SENJ) : 262.3
SENJSKO-MODRUŠKA] "1764/1806"
Izlaganje na znanstvenom skupu

U Senjsko-modruškoj biskupiji nastalo je u razdoblju jozefinizma 86 novih župa. Jozefinizmom su bili sigurno zadojeni biskup Pijo Manzador (1764.-1773.) i biskup Ivan Krstitelj Ježić (1789.-1833.). Kad je Ježić preuzeo vodstvo biskupije, ona je brojila 51 župu, a u dugom razdoblju njegova upravljanja biskupijom osnovano je 75 novih župa; na njegov osobni zahtjev država je osnovala 49 župa. U više novih župa podignute su i nove crkve i kuće za župnike. Nema sumnje da je ovo silno umnažanje broja župa bilo na korist općem vjerskom moralnom stanju u biskupiji, osobito nakon što je biskup Ježić 1806. osnovao i biskupsko sjemenište s visokom bogoslovnom školom.

Ključne riječi: Senjsko-modruška biskupija, jozefinizam, Pijo Manzador, Ivan Krstitelj Ježić, župe, sjemenište, bogoslovna škola.

* * *

U historiografiji je usvojen naziv jozefinizam za povijesno razdoblje u zemaljama pod vlašću Habsburgovaca od sredine 18. stoljeća do sredine 19. stoljeća. Premda je državna politika u Habsburškoj Monarhiji već za carice Marije Terezije, a zatim za njezinih sinova Josipa II. i Leopolda II., postavila kao glavni cilj centralizaciju upravnog aparata, ipak su „bit jozefinističkog zakonodavstva tvorile crkveno-političke mjere i odredbe”.¹ Jozefinizam je, dakle, osobita politička filozofija, ali se najčešće pod tim imenom misli na crkvenopolitičke reforme u duhu prosvjetiteljstva za cara Josipa II. koji je

¹ Erich ZOELLNER, Therese SCHUESSEL, *Povijest Austrije*, Barbat, Zagreb, 1997., str. 210, 211.

punom radikalnošću provodio tako zacrtan program reformi.² Jozefinizam je, dakle, tipičan austrijski oblik prosvjetiteljstva, kojem su temelji postavljeni prije vladanja cara Josipa II., da bi se u njegovo vrijeme razmahao u potpunosti i pokazao svu svoju oporost u odnosima prema Katoličkoj crkvi zbog cezaropapističkih oznaka, ali ga je nadživio i trajao je sve do sredine 19. st.³ Upravo zato je opravdano govoriti o ranom jozefinizmu za carice Marije Terezije, razmahalom za cara Josipa II. i kasnom sve do 1855. kad je Austrija sklopila konkordat sa Svetom Stolicom.

1. Državni program uspostave novih biskupija i novih župa

Valja naglasiti da jozefinizam širinom svog sadržaja i nastojanjem oko društvenih i političkih izmjena, a napose u odnosu Crkve i države, nadilazi redoviti opseg interesa samoga prosvjetiteljstva. Država je, naime, još 1765. godine, tj. u razdoblju ranog jozefinizma, isticala da je njezino pravo proširiti vlast na područje gdje se susreću država i Crkva, na tzv. «res mixtae», pa je Crkvi ostavila samo ono što se odnosi na naviještanje evanđelja, bogoštovlje i dijeljenje sakramenata. Josip II. je i to područje osjetljivo smanjio, napose svojim uredbama, tzv. patentima, o vjerskoj toleranciji, dokidanju samostana, osnivanju župa i promjeni biskupijskih granica te novim redom bogoslužja.⁴

No, još je 23. siječnja 1755. carica Marija Terezija (1740.-1780.) objavila odluku da se u svim austrijskim zemljama prikupe podaci o broju župa, kapelanija i crkava.⁵ Htjela je na taj način saznati koliko je potrebno novih pastoralnih mjesta i crkava za učinkovito dušobrižništvo da bi na taj način ispravila uočenu pastoralnu nedjelotvornost, nastalu zbog pastoralne nebrige prema vjernicima rubnih naselja u župama s velikim područjima. To je istraživanje ta-

2 «Ideje prosvjetiteljstva, najčešće nazivane 'jozefinizmom' (iako sin Marije Terezije nije bio ni začetnik ni usamljeni provoditelj te ideje), bile su u Austriji pod utjecajem *jansenizma*, crkvenog pokreta koji je inicirao biskup Cornelius von Ypern, s obilježjem vrlo stroge vjerske discipline. Više su od teoloških, državno-crkvena učenja toga pravca utjecala na mjerodavne ličnosti javnog života u Austriji te određivala njihove odluke u crkveno-političkome smislu». *Isto*, str. 206.

3 Rudolf ZINNOBLER, Joseph II. und der Josephinismus. *Theologisch-praktische Quartalschrift*, 139(1991), br. 4, str. 402.

4 *Isto*, str. 402-405.

5 Rudolf REINHARDT, Zur Kirchenreform in Oesterreich unter Maria Theresia, *Zeitschrift fuer Kirchengeschichte*, 77(1966), str. 105-111.

koder trebalo utvrditi kakva je učinkovitost pastoralnog djelovanja u gradskim župama s velikim brojem vjernika. Zahtjev za ovim istraživanjima nastao je kao rezultat uvjerenja da u suzbijanju i iskorije-njivanju kriptoprotestantizma više nije izvedivo preseljavanje prostestanata u Transilvaniju, ali isto tako da malo koriste izvanredna sredstva dušobrižništva, npr. pučke misije. Prevladalo je uvjerenje da su daleko djelotvornija sredstva redovitog župskog pastoralna, napose trajna prisutnost svećenika i njihovo bolje osposobljavanje za pastoralnu službu. Iz tog uvjerenja slijedilo je također nastojanje oko umnažanja pastoralnih postaja, tj. podizanja novih crkava i sveće-ničkih nastambi, uspostava novih župa i kapelanija.⁶ Da bi se izveo taj program, bilo je potrebno povećati broj svećenika, čemu je pak prethodilo osnivanje novih sjemeništa i povećanje već postojećih, a prije toga korištenje svećenika pojedinih crkvenih redova u župnoj pastoralnoj službi.⁷ Naravno, za takav sveobuhvatan i dalekosežan pastoralni program bilo je neophodno namaknuti novac i ustanovi-ti osobitu zakladu, tzv. Vjerozakladu, iz koje bi se plaćali troškovi nastali preuređenjem župa i biskupija. Bečki je dvor smatrao da do potrebnog novca za ostvarenje tog programa može doći posezanjem u prihode velikih opatija, samostana, bogatih župa i crkvenih bra-tovština. Konačno je u vremenu Marije Terezije dvorska kancelarija predložila 1753. tri načina stjecanja takvog novca: prvi je tražio da upravitelji najbogatijih prelatura odustanu od visokih naslova, pa će tako uštedjeti novac koji će zatim predati Vjerozakladi; drugi je pri-jedlog bio da se u pojedinim nasljednim zemljama ustanovi središnja uprava svih samostanskih dobara, a samostani će dobivati sredstva za uzdržavanje svojih članova redovnika kojih ne bi smjelo biti više od 19; treći je način dolaženja do samostanskog novca bio prijedlog da se svakom samostanu i prelaturi odredi godišnji porez.⁸

Nakon što je posebna vjerska komisija na bečkom dvoru 1755. i 1756. izradila sveopći program preuredbe župa u monarhiji i pro-gram stjecanja novca, carica nije željela provesti drugi program bez

6 Ferdinand MASS, *Der Fruhejosephinismus*, Wien, 1969, str. 36-43; Johann WEISSENSTEINER, Die josephinische Pfarregulierung, u: Erwin GATZ (izdavač): *Die Bistümer und ihre Pfarreien*. Herder Verlag, Freiburg, 1991., str. 52.

7 Johann WEISSENSTEINER, Die josephinische Pfarregulierung, str. 53.

8 Rudolf REINHARDT, Zur Kirchenreform in Oesterreich unter Maria Theresia, str. 113-115.

suglasnosti najviših crkvenih vlasti u Rimu, pa je stoga tražila prikladnu osobu koja će u Rimu uspješno predstaviti nakane bečkog dvora. Našla ga je u Piju Manzadoru, članu Dvorske komisije za vjerska pitanja.⁹ On je u to vrijeme bio provincijalni poglavar austrijskih barnabita, a Marija Terezija ga je 25. svibnja 1755. odredila za svog povjerenika u spomenutim poslovima u Rimu.¹⁰ Manzador je prihvatio povjerenu zadaću i sam doradio prijedloge o načinu stjecanja kapitala za Vjerozakladu predviđevši da njome upravlja Dvorska vjerska komisija uz zajamčen uvid crkvenim osobama koji su njezini članovi, ili onima koje će imenovati sam papa ili će tu zadaću kontrole Vjerozakladina fonda preuzeti nuncij u Beču. Državni kancelar monarhije prihvatio je samo prvu mogućnost, a ostale je tako preinačio da uvijek bude isključena Rimska kurija od upravljanja vremenitim dobrima Crkve u Austriji. Te je prijedloge Manzador zastupao 1756. u Rimu i gotovo je bio privolio crkvena nadležstva da ga prihvate. Rasprava je zastala kad je papa Benedikt XIV. zatražio popis svih crkvenih dobara u Austriji da bi tako imao stvaran uvid u crkvene prihode u Austriji. Manzador se s tim papinim zahtjevom vratio u Beč, spreman nastaviti započeti diplomatski posao. Kako je iste godine buknuo rat s Pruskom (1756.-1763.), dvor nije nastavio razgovore s Rimom u vezi sa stvaranjem Vjerozaklade kako Pruska ne bi iz propagandnih razloga posijala sumnju među narodom, da se crkvena dobra troše u ratne svrhe.¹¹

Nakon Pruskog rata država je 1771. naznačila načela prema kojima valja učiniti novi plan osnivanja novih župa u monarhiji; on je izrađen 1777. godine i nije više bilo vremena provesti ga za života Marije Terezije. Za cara pak Josipa II. (1780.-1790.) pristupilo se radikalnim metodama ostvarenju tog plana. Car je svojim patentom 1782. dokinuo kontemplativne crkvene redove. Njihovu je imovinu

9 Andreas POSCH, P. Don Pius Manzador. Diplomat und Ordensmann, *Beitraege zur Wiener Diocesengeschichte*, 21(1980), str. 38-40.

10 Pijo Manzador (Beč, 10. ožujka 1706. - Alba Julija, Rumunjska, 28. kolovoza 1774.) bio je biskup Senjsko-modruške biskupije od 1764. do 1773. godine. Mile Bogović pružio je potrebne podatke o njegovom životu i djelovanju u Hrvatskoj saževši ih u tvrdnju: Manzadorov "rad u Senjsko-modruškoj biskupiji, možemo reći, da je bio u duhu njegova reda i u duhu prosvjetiteljskog apsolutizma Bečkog dvora." - Mile BOGOVIĆ, *Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krkavske*, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 75, 76.

11 Rudolf REINHARDT, *Zur Kirchenreform in Oesterreich unter Maria Theresia*, str. 117-119; Johann WEISSENSTEINER, *Die josephinische Pfarregulierung*, str. 53, 54.

iskoristio za podizanje socijalnih i prosvjetnih ustanova, ali i za podizanje novih župa; svećenike je iz tih redova pak predao na raspolaganje biskupima da im povjere župnu pastvu. Car je k tome dokinuo crkveni zakon o izuzetosti redovnika od vlasti mjesnih biskupa i tako omogućio da i svećenike u crkvenim redovima s odobrenim djelovanjem koriste u župnoj pastvi. Iste je 1782. godine Josip II. uspostavio Vjerski fond, tj. Vjerozakladu, koja je trebala novcem dokinutih crkvenih redova i samostana redova s odobrenim djelovanjem podizati i nove župe. Osnovao je 1782. i Duhovnu komisiju carskog dvora koja je iste godine razradila pravila koja valja slijediti u osnivanju novih župa; prvo ističe da u dijeljenju postojećih župa i uspostavi novih valja voditi računa o rijekama i brdima što priječe okupljanje župljana u župnoj crkvi; drugo je pravilo da dijelovi župe ne smiju biti udaljeni preko sat hoda; treće se odnosi na broj vjernika u župi i traži da u konfesionalno jedinstvenoj sredini ne prelazi više od 700 župljana, a u krajevima gdje su katolici u dijaspori taj broj može biti i manji; četvrto pak želi poštovati prošlost pa preporuča osnivanje novih župa u mjestima gdje su u prošlosti bila župna središta; peto pak upozorava da je opravdano osnivanje novih župa ako župnik mora tražiti pomoć susjednih svećenika ili ako je nekom dijelu župe bliža crkva susjedne župe pa se u njoj okupljaju vjernici iz dviju župa.¹²

2. Preurednje župa u Senjsko-modruškoj biskupiji u vrijeme jozefinizma

Teško je razumjeti odluku bečkog dvora da upravo Pijo Manzador 1764. ostavi Beč i pođe na sam rub monarhije za biskupa u Senjsko-modrušku biskupiju. Bio je, naime, Bečanin rođenjem, a k tome član Dvorske komisije za vjerska pitanja, povjerenik upravo u poslovima preuređenja župa austrijske carice Marije Terezije 1755. pred Svetom Stolicom u Rimu, gdje je 1756. gotovo privolio najviše crkvene vlasti na caričin prijedlog o tom pothvatu. Možda je razlog bio taj što Dvorska komisija nije po završetku Pruskoga rata 1763. nastavila razgovore o tom programu preuređenja biskupija i

¹² Johann WEISSENSTEINER, Die josephinische Pfarregulierung, str. 57.

župa s Rimom, a nije isključeno da je netko iz spomenute komisije, uz caričino odobrenje, želio provjeriti Manzadora u izvođenju prije zacrtanog programa. Treba još spomenuti kao moguće obrazloženje Manzadorova odlaska u Senjsko-modrušku biskupiju provjeravanje može li preuredba župa na prostoru te biskupije ojačati djelovanje Katoličke crkve. Jedan od razloga državnog zahvata u reguliranje župa u Habsburškoj Monarhije bilo je, naime, i nastojanje riješiti pitanje prisutnosti protestanata među katolicima u austrijskom dijelu monarhije, pa je slanje Manzadora u Senjsko-modrušku biskupiju moglo biti ispitivanje vrijede li postavljena načela o uspješnijem djelovanju katolika među protestantima također za isto takvo djelovanje katolika među pravoslavnim kršćanima. Ta se misao nameće iz čitanja Manzadorova izvješća "ad limina" u kojem se opravdava što je više puta tražio odgađanje kanonskog pohoda župama biskupije i u tri navrata kao prvi razlog spominje da su ga u obavljanju biskupske vizitacije ometali i priječili "perfidi schismatici" (142v, 144r; 145v; 147r, 150r), tj. pravoslavci.¹³

Manzador je već nakon prve vizitacije 1764. do 1766. godine osnovao 11 mjesnih kapelanija, a nakon druge od 1768. do 1771. još 8 novih mjesnih kapelanija, tj. ukupno 19 novih vikarijata, a uspostavio je i župu u Mrkoplju.¹⁴ Upravo u vrijeme Manzadorove druge vizitacije osobita mješovita komisija, sastavljena od predstavnika crkvene i državne vlasti, obišla je župe Ličko-krbavskog arhiđakonata od 15. listopada do 25. studenoga 1768. godine, izvijestila o stanju župa tog područja i zatim izradila program uspostave novih kapelanija i župa.¹⁵ Taj je program bio polazište za uspostavu više novih župa i kapelanija u vrijeme biskupa Ivana Krstitelja Ježića (1789.-1833.),¹⁶ ali je u isto vrijeme dokument o prethodnom Manzadaro-

13 Izvješća /senjskih i modruških biskupa Svetoj Stolici/, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 230.

14 Mile BOGOVIĆ, Izvješća /senjskih i modruških biskupa Svetoj Stolici/, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 231. Franjo Emanuel HOŠKO, Biskup Pijo Manzador i preuređenje župa u Lici i Krbavi, *Riječki teološki časopis*, 3(1995), br. 2, str. 272.

15 Franjo Emanuel HOŠKO, Biskup Pijo Manzador i preuređenje župa u Lici i Krbavi, *Riječki teološki časopis*, 3(1995), br. 2, str. 269-279.

16 Ivan Krstitelj Ježić (Novi Vinodolski, 7. studenoga 1746. - Novi Vinodolski, 6. svibnja 1833.) doktoratom je završio filozofski i teološki studij u Grazu. Djelovao je kao kapelan u Ličkom Novom, a zatim je bio župnik i kanonik u rodnom mjestu. Već je 1788. imenovan za pomoćnog biskupa Aldragu Piccardiju, da bi sljedeće godine preuzeo vodstvo biskupije. Političke prilike otežavale

vu preuređenju župa. On je, naime, na području Ličko-krbavskog arhiđakonata prije 1768. uspostavio četiri samostalne kapelanije i razradio kako uspostaviti petu. God. 1767. namjestio je kapelana u naselju Sveti Rok, naselju koje je pripadalo župi Lovinac, kapelana u Bruvnu unutar župe u Gračacu; župi Gračac po ustrojstvu je pripadao i kapelan u Zrmanji-Palanci. Manzadarovom je odlukom o župi u Karlobagu bio ovisan kapelan u Cesarici, a samostalni je vojni kapelan stolovao u Gospiću, na području župe u Novome. Ostale su kapelanije na tom području uspostavili Manzadarovi prethodnici. One su bile u sastavu sljedećih župa: u župi Novi u Brušanima, u župi Budaku kapelan u Širokoj Kuli, župi Gornje Pazarište kapelan u Donjem Pazarištu, župi Čanak kapelan u Buniću. Na čelu komisije koja je sve to ispitala bio je Ivan Kabalin, u to vrijeme arhiđakon ličko-krbavski, a zatim Manzadorov nasljednik u nizu senjsko-modruških biskupa.¹⁷ Svakako je biskup Manzador bio prvi biskup senjsko-modruški biskup u razdoblju ranog jozefinizma koji je i sam bio zadojen idejama jozefinizma. Nema izričitih podataka je li spomenuta mješovita komisija pohodila župe Ličko-krbavskog arhiđakonata po Manzadorovoj volji ili po odredbi državnih vlasti; vjerojatnije su državne vlasti stajale iza tog čina.

No, u razdoblju razmahalog jozefinizma za vrijeme cara Josipa II. državne su vlasti još više zadirale u ustrojstvo pojedinih biskupija. Tako je potkraj vladavine cara Josipa II. godine 1789. sazdan temeljni plan prema kojemu je trebalo provesti cjelovito preuređenje župa u Senjsko-modruškoj biskupiji. Bilo je to prve godine samostalne uprave Ivana Krstitelja Ježića tom biskupijom. U Ježićevim se biografijama ističe da je u razdoblju francuske vladavine u zapadnoj Hrvatskoj od 1809. do 1813. bio povezan s predstavnicima te vladavine, izričit frankofil, ali zapravo valja više naglašavati da je u razdo-

su njegovo upravljanje jer je od 1809. područje biskupije bilo pod francuskom vlašću. Ipak je uspješno vodio biskupiju i riješio pitanje nove raspodjele župa te odgoja i obrazovanja budućih svećenika na području same biskupije. - Mile BOGOVIĆ, Najduži biskupski staž - Ivan Krstitelj Ježić, *Zvona*, 21(1983), 1, str. 5; ISTI, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 77-79.

17 Ivan Krstitelj Kabalin (Novi Vinodolski, 1716. - Novi Vinodolski, 1783.) potpisivao se "Caballini". Od 1747. do 1773. bio je župnik u Perušiću i ličko-krbavski arhiđakon. Na stolici senjsko-modruških biskupa bio je jedno desetljeće (1773.-1783.). U vrijeme njegovog upravljanja Senjsko-modruškom biskupijom osnovane su četiri nove župe. - Biskup Kabalin bio je ujak biskupu Ježiću.

blju svog visokog školovanja u Grazu i Beču usvojio zasade jozefinizma i ostao im vjeran sve do smrti. Tu je vjernost osobito iskazivao u pastoralnom preuređenju svoje biskupije i u organizaciji odgoja u sjemeništu te rada bogoslovne škole u tom sjemeništu.¹⁸ Već je prve godine njegove biskupske uprave osnovano šest župa, a sljedeće dvanaest, dok je 1791. nastalo pet novih župa. Tako su u prve tri godine biskupskog upravljanja Ivana Krstitelja Ježića Senjsko-modruškom biskupijom osnovane 23 nove župe što je uvjetovalo bitnu izmjenu dotadašnjeg župnog sustava u biskupiji. No, u vrijeme kasnog jozefinizma, 1807. godine, posve se izmijenila topografija Senjsko-modruške biskupije jer je tada jednom odlukom Ugarskog kraljevskog namjesničkog vijeća u Budimu osnovano 49 novih župa. Potrebno je naglasiti da je tu odluku državnih vlasti potaknuo sam biskup Ježić jer je 15. svibnja 1807. predložio novu raspodjelu župa i osnivanje spomenutog broja novih župa.¹⁹ Poslije 1807. pa do Ježićeve smrti 1833. osnovano je još pet novih župa pa se ukupan broj novih župa u 44 godine Ježićeve biskupske službe u Senjsko-modruškoj biskupiji popeo na 75, tj. daleko veći broj nego što je biskupija imala župa kad je on preuzeo njezino vodstvo.²⁰ Naravno, sve je to posve promijenilo ustrojstvo župa u toj biskupiji, i to prema načelima jozefinističkih vlasti koje nisu odustale od državne uredbe o osnivanju novih župa, premda su 1790. u ugarskom dijelu monarhije bili dokinuti gotovo svi jozefinistički zakoni.²¹

18 Andrija RAČKI, Crkvene reforme francuske vlade u Senjsko-modruškoj biskupiji (1809.-1813.), *Bogoslovna smotra*, 1(1910), str. 349-351; Mile BOGOVIĆ, Sadržaj izvješća senjsko-modruških biskupa Rimu od 1602. do 1919. godine, *Senjski zbornik*, 23(1996), str. 163, 164; 182-188; ISTI, Izvješća /senjskih i modruških biskupa Svetoj Stolici/, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 42-44; 77-79.

19 Mile BOGOVIĆ, Izvješća /senjskih i modruških biskupa Svetoj Stolici/, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 42, 43. - Ni Bogović ni drugi povjesničari Senjsko-modruške biskupije ne spominju da je Ježić kao pomoćni biskup potaknuo ili sudjelovao 1789. u programu podizanja novih župa, ali to nije isključeno.

20 Zahvaljujući istraživanjima Mile Bogovića poznat je točan broj župa u Senjskoj i Modruškoj biskupiji od konca 17. st. Godine 1684. Senjska biskupija ima pet, a Modruška 20 župa; god. 1695. Senjska ima četiri, a Modruška 23 župe; god. 1708. Senjska broji 8 župa, a Modruška 24 župe; god. 1741. Senjska ima 10 župa, Ličko-krbavski arhidakonat 11, a Modruška biskupija 24; u razdoblju od 1741. do 1781. u Senjsko-modruškoj biskupiji bila je 51 župa. Taj broj župa zatekao je Ježić na početku svoje biskupske uprave. - Mile BOGOVIĆ, Izvješća /senjskih i modruških biskupa Svetoj Stolici/, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 40-42.

21 Johann WEISSENSTEINER, Die josephinische Pfarregulierung, str. 62.

Pastoralno se ustrojstvo Senjsko-modruške biskupije, naime, u vremenu jozefinizma izmijenilo u cijelosti. Kad je Ježić preuzeo upravu biskupije, ona je imala 51 župu, a potkraj njegova živoga brojila je 126 župa, što znači da je za njegove uprave biskupijom osnovano 75 župa.²² Ježić je dovodio u službu Senjsko-modruške biskupije svećenike drugih biskupija, ali bilo je očito da na taj način ne može organizirati pastoralni rad u svojoj biskupiji. Stoga je razumljivo da je godinu dana prije svog prijedloga o uspostavi velikog broja župa osnovao biskupijsko sjemenište s visokom bogoslovnom školom u Senju. Doista je to bio posljednji čas da Senjsko-modruška biskupija osigura dovoljan broj svećenika za vlastite potrebe pa je bila ispravna odluka da ona sama preuzme odgovornost za odgoj i obrazovanje svojeg svećenstva. Povećan broj župa nužno je zahtijevao ne samo veći broj svećenika nego takve svećenike koji će dobro poznavati pastoralno stanje u biskupiji i pripadati joj životom i djelovanjem.

3. Popis župa u vremenu katoličke obnove i jozefinizma

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Senj ¹	1545.			
Otočac ²	1615.			
Brinje ³	1615.			
Brlog ⁴	1684.; 1708.			

22 Gornji se brojevi vezuju uz istraživanja Mile Bogovića. Ako se slijedi *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji. Cerkev v Jugoslaviji 1974.*, Zagreb, 1975. (navod: *Opći šematizam*, str. 432-448), onda je do biskupa Ježića bilo 56 župa, a u njegovo je vrijeme osnovano 79 novih župa, tj. on je upravljao s 135 župa Senjsko-modruške biskupije.

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Sv. Juraj ⁵	1684.			
Bakar ⁶	1684.			
Belgrad	1684.			
Bosiljevo ⁷	1684.			
Bribir	1684.			
Brod ⁸	1684.			
Kotor	1684.			
Ledenice ⁹	1684.			
Drivenik	1684.			
Gerovo ¹⁰	1684.			
Grobnik	1684.			
Čabar	1684.			
Hreljin ¹¹	1684.			

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Lukovdol ¹²	1684.			
Modruš ¹³	1684.			
Moravice ¹⁴	1684.			
Novi	1684.			
Ogulin ¹⁵	1684.			
Oštarije ¹⁶	1684.			
Tounj ¹⁷	1684.			
Trsat	1684.			
Zagon ¹⁸	1684.			
Fužine ¹⁹	1684.; 1708.			
Perušić ²⁰	1690.			
Krmpote ²¹	1695.		1807.	
Grižane	1695.			

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Delnice	1695.			
Lešće na Dobri ²²	1695.			
Donji Kosinj ²³	1708.			
Jablanac ²⁴	1708.			
Lokve ²⁵	1708;		1807.	
Lički Osik ²⁶	1711.			
Slunj	1722.			
Kuterevo ²⁷	1741.			
Gornji Kosinj ²⁸	1741.			
Saborsko ²⁹	1741.			
Budak	1690; 1741.			
Karlobag ³⁰	1691; 1741.			
Lički Novi	1690; 1741.			

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Pazarišće Donje ³¹	1690.; 1741.			
Podlapac	1702.; 1741.			
Smiljan	1708.; 1741.			
Udbina	1706.; 1741.			
Čanak	1719.; 1741.			
Gračac ³²	1752.			
Sv.Križ/ Senjska Draga	1755.			
Gospić	1767.			
Mrkopalj ³³	1767.			
Ličko Le- šće ³⁴	1779.			
Gornje Pa- zarišće ³⁵	1781.			
Rakovica	1781.			
Zagorje ³⁶	1786.			

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Stajnica		1789.		
Cerovnik ³⁷		1789.		
Draga		1789.		
Praputnjak ³⁸		1789.		
Kostrena Sv. Lucija		1789.		
Jezerane		1790.		
Krivi Put ³⁹		1790.		
Ričice		1790.		
Sveti Rok		1790.		
Jelenje		1790.		
Kraljevica		1790.		
Tribalj		1790.		
Lipa ⁴⁰		1790.		

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Lađevac		1790.		
Cvitović		1790.		
Erdelj/Generalski Stol		1790.		
Vrbovsko		1790.		
Ribnik ⁴¹		1790.		
Drežnik		1791.		
Vaganac		1791.		
Cetin/Va-lišselo		1791.		
Zavalje		1791.		
Borićevac		1791.		
Brest ⁴²		1802.		
Letinac ⁴³			1807.	
Dabar			1807.	

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Ramljani			1807.	
Prozor			1807.	
Krasno ⁴⁴			1807.	
Starigrad			1807.	
Lukovo Otočko			1807.	
Kompolje			1807.	
Švica			1807.	
Vratnik			1807.	
Bilaj			1807.	
Palanka/Zrmanja			1807.	
Bruvno/Sv. Petar			1807.	
Bužim			1807.	
Rudopolje ⁴⁵			1807.	

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.- 1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.- 1844.
Trnovac ⁴⁶			1807.	
Lukovo Šugarje ⁴⁷			1807.	
Crikvenica ⁴⁸			1807.	
Ledenik /Baške Oštarije ⁴⁹			1807.	
Cesarica			1807.	
Brušane			1807.	
Novi			1807.	
Korenica			1807.	
Bunić			1807.	
Aleksinica ⁵⁰			1807.	
Perjasica/ Mateško Selo			1807.	
Blagaj			1807.	
Maljevac			1807.	

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Plaški ⁵¹			1807.	
Trošmarija/ Otok			1807.	
Tržić			1807.	
Josipdol ⁵²			1807.	
Prezid			1807.	
Plešće			1807.	
Tršće			1807.	
Turke			1807.	
Kuželj ⁵³			1807.	
Lič			1807.	
Podstene			1807.	
Divjake			1807.	
Završje			1807.	

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.- 1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.- 1844.
Plemenitaš			1807.	
Ravna Gora ⁵⁴			1807.	
Crni Lug ⁵⁵			1807.	
Razloge ⁵⁶			1807.	
Dol/Križišće ⁵⁷			1807.	
Kukuljanovo			1807.	
Šiljevica kod Sv. Jakova/Jadranovo			1807.	
Selce			1807.	
Zagon			1807.	
Dramalj/Sveta Jelen ⁵⁸				1810.
Hrib ⁵⁹				1810.
Široka Kula ⁶⁰				1816.

Župa	Spominju se u vrijeme katoličke obnove	Osnovane 1789.-1791.	Osnovane 1807.	Osnovane 1810.-1844.
Krišpolje ⁶¹				1820.
Cernik				1830.
Drenova ⁶²				1838.
Kostrena Sv. Barbara ⁶³				1839.
Zlobin ⁶⁴				1841.
Sinac ⁶⁵				1841.

Napomene iz tablice:

- 1 Općenito je mišljenje da je u Senju bilo biskupijsko središte već početkom 5. st. U vrijeme seobe naroda biskupija je nestala, a obnovljena je 1169. godine. Granice biskupije odredio je 1185. Splitski sabor. - Župa je, dakle, u Senju od pamtivijeka. - Mile BOGOVIĆ, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 21-24.
- 2 U srednjem vijeku Otočac je bio u sastavu Senjske biskupije, a od 1460. do 1534. središte Otočke biskupije. Župa se spominje još u 12. st. (*Opći šematizam*, str. 447). - U vremenu poslije Tridentskog sabora 1615. biskup Vinko Martena (1613.-1617.) spominje župu u Otočcu. - Mile BOGOVIĆ, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 28; 40.
- 3 Biskup Martena također 1615. spominje Brinje kao sjedište župe (*Isto*, str. 40), a 1695. toj župi pripadaju Jezerane kao filijala (*Isto*, str. 41). No, *Opći šematizam* (str. 446) smatra da je župa od pamtivijeka.
- 4 Župu Brlog biskup Sebastijan Glavinić spominje 1695. kao filijalu župe Otočac, ali već je biskup Benedikt Bedeković (1704.-1709.) navodi 1708. kao samostalnu župu. - *Isto*, str. 41.
- 5 Biskup Hijacint Dimitri (1680.-1686.) spominje dvije nove župe: Brlog i Sv. Juraj (*Isto*, str. 40; 57), a 1695. u Karlobagu je filijala župe sv. Jurja (*Isto*, str. 41).
- 6 Biskup Dimitri spominje i 20 sljedećih župa u Modruškoj biskupiji u ovom popisu. - *Isto*, str. 40.
- 7 Bosiljevo je 1695. u sastavu Zagrebačke biskupije. - *Isto*, str. 41.
- 8 *Opći šematizam*, (str. 438) zapisuje da je župa osnovana 1609. godine.
- 9 God. 1795. biskup Ježić odijelio je od Ledenica župu Krmpote. - Mile BOGOVIĆ, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 41.
- 10 *Opći šematizam* (str. 439) smatra da je ta župa ustanovljena 1504. godine.
- 11 *Opći šematizam* (str. 436) bilježi da se župa spominje u 13. st.
- 12 *Opći šematizam* (str. 442) navodi da je župa ustanovljena 1604. godine.

- 13 Krbavska biskupija osnovana je 1185., a sjedište joj je 1460. preneseno u Modruš, pa se zato zove i Modruškom. Iz Modruša je biskup, zajedno sa svojim kaptolom, morao pobjeći u Novi, a ponio je također mnoge dragocjenosti. U Modrušu se i sada vide ruševine katedrale i biskupskoga dvora. Od biskupa Antuna de Dominisa (1591.-1596.) senjski je biskup najprije upravitelj Modruške biskupije, a poslije je ona jednakopravno sjedinjena sa Senjskom biskupijom. - Mile BOGOVIĆ, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 29-31; 35-37; 52-56.
- 14 *Opći šematizam* (str. 438) smatra da je župa nastala još u 14. st.
- 15 *Opći šematizam* (str. 443) smatra da je župa u tom mjestu već u 16. st.
- 16 *Opći šematizam* (str. 443) zabilježio je da se župa spominje već 1450. godine.
- 17 *Opći šematizam* (str. 443) smatra da je župa osnovana u 16. st.
- 18 *Opći šematizam* (str. 438) bilježi da je ta župa osnovana 1605. godine.
- 19 *Opći šematizam* (str. 439) smatra da je tek 1725. osnovana ta župa.
- 20 Ovu godinu osnutka navodi i *Opći šematizam* (str. 441).
- 21 Krmpote su se odijelile od župe Ledenice. God. 1695. pripadaju Modruškoj biskupiji, a 1708. ih biskup Bedeković ubraja u župe Senjske biskupije. - Mile BOGOVIĆ, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 41.
- 22 *Opći šematizam* (str. 443) spominje da je župa ustanovljena još u 14. st.
- 23 *Opći šematizam* (str. 440) početke župe stavlja u 1650. godinu.
- 24 *Opći šematizam* (str. 448) tvrdi da se župa spominje od pamtljivijeka.
- 25 *Opći šematizam* (str. 439) donosi da je ova župa ustanovljena 1808.
- 26 Ovu župu samo spominje, i to s navedenom godinom nastanka *Opći šematizam* (str. 441).
- 27 *Opći šematizam* (str. 446) smatra da je župa osnovana 1724. godine.
- 28 *Opći šematizam* (str. 441) kaže da je ta župa osnovana 1692. godine.
- 29 *Opći šematizam* (str. 443) smatra da je župa osnovana tek 1864. godine.
- 30 *Opći šematizam* (str. 448) napominje da se ta župa spominje već 1680. godine.
- 31 *Opći šematizam* (str. 440) piše da se ta župa spominje još 1341. godine.
- 32 *Opći šematizam* (str. 441) stavlja početak župe ranije, u 1715. godinu.
- 33 *Opći šematizam* (str. 439) stavlja u 1771. godinu osnivanje župe.
- 34 *Opći šematizam* (str. 446) stavlja osnutak te župe u navedenu godinu.
- 35 Spominje se još 1753. godine. - Mile BOGOVIĆ, Izvješća /senjskih i modruških biskupa Svetoj Stolici/, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 227.
- 36 *Opći šematizam*, str. 444.
- 37 *Opći šematizam* (str. 442) navodi godinu 1756. kao vrijeme osnivanja župe.
- 38 *Opći šematizam* (str. 436) pomiče osnivanje župe u 1786. godinu.
- 39 *Opći šematizam* (str. 448) piše da je župa osnovana tek 1794. godine.
- 40 *Opći šematizam* (str. 442) smatra da je župa osnovana 1792. godine.
- 41 *Opći šematizam* (str. 442) stavlja osnivanje župe u 1704. godinu.
- 42 Mile BOGOVIĆ, Izvješća /senjskih i modruških biskupa Svetoj Stolici/, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), ne spominju župu Brest, a *Opći šematizam* (str. 442) stavlja njezino osnivanje u navedenu godinu.
- 43 Novoosnovane župe Bogović dijeli po okružjima. Navodi pet okružja: u senjskom okružju nastale su nove župe: Krmpote, Letinac, Dabar, Ramljani, Prozor, Krasno, Prizna, Starigrad, Lukovo Otočko, Kampilje, Švica i Vratnik (12); u ličko-krbavskom okružju: Bilaj, Palanka (Zrmanja), Sv. Petar (Bruvno), Bužim, Trnovac, Lukovo Šugarje, Ledenik (Baške Oštarije), Cesarica, Brušane, Novi, Korenica, Bunić, Aleksinica (13); u prekokapelskom okružju: Perjasica u Mateškom Selu, Blagaj, Maljevac, Plaški, Otok ili Trošmarija, Tržić i Josipdol (7); u gorskokotarskom okružju: Prezid, Plešće, Tršće, Turke, Kuželj, Lič, Podstene, Divjake, Završje, Plemenitaš, Ravna Gora, Lokve, Crni Lug i Razloge (14); u vinodolskom okružju: Dol (Križišće), Kukuljanovo, Šiljevica kod Sv. Jakova, Selce i Zagon (5). - Mile BOGOVIĆ, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, 7(2001), str. 42, 43.
- 44 *Opći šematizam* (str. 446) navodi godinu 1790. kao vrijeme osnutka te župe.
- 45 Ta je župa tada osnovana prema *Općem šematizmu* (str. 442).

- 46 *Opći šematizam* (str. 442) navodi godinu 1839. kao vrijeme osnutka župe.
- 47 *Opći šematizam* (str. 448) pomiče u 1809. osnivanje župe.
- 48 Nema te župe u popisima prije 1807. godine kad ju je vizitirao biskup Ježić, ali je opravdano smatrati da je ranije osnovana. - Mile BOGOVIĆ, *Izvjješća /senjskih i modruških biskupa Svetoj Stolici/, u: Fontes. Izvori za hrvatsku povijest, 7(2001), str. 255.*
- 49 *Opći šematizam* (str. 441) stavlja u 1820. godinu osnivanje župe.
- 50 *Opći šematizam* (str. 440) navodi da je župa starija jedno stoljeće jer smatra da je osnovana 1696. godine.
- 51 *Opći šematizam* (str. 443) navodi da se ta župa spominje još u 10. st.
- 52 *Opći šematizam* (str. 442) spominje godinu 1786. kao vrijeme ustanovljenja župe.
- 53 *Opći šematizam* (str. 439) bilježi da je 1790. ustanovljena ova župa.
- 54 Ravna Gora još se za biskupa Manzadora 1768. spominje kao samostalna kapelanija. - *Opći šematizam*, str. 439.
- 55 *Opći šematizam* (str. 438), očito pogrešno, osnivanje župe stavlja u 1817. godinu.
- 56 *Opći šematizam* (str. 440) postavlja osnutak župe tek u 1850. godinu.
- 57 *Opći šematizam* (str. 437) navodi da je ta župa osnovana već 1789. godine.
- 58 *Opći šematizam* (str. 438) stavlja osnivanje te župe u 1709. godinu.
- 59 *Opći šematizam* (str. 439) godinu 1808. smatra godinom ustanovljenja župe.
- 60 Mile BOGOVIĆ, *Izvjješća /senjskih i modruških biskupa Svetoj Stolici/, u: Fontes. Izvori za hrvatsku povijest, 7(2001), str. 255,* spominju župu 1804. godine, ali to Bogović nije uzeo u obzir, dok *Opći šematizam* (str. 442) stavlja osnutak župe u 1816. godinu.
- 61 *Opći šematizam* (str. 446) spominje da je ta župa osnovana 1820. godine.
- 62 *Opći šematizam* (str. 435) navodi da je župa u Donjoj Drenovi osnovana 1837. godine, a u Gornjoj Drenovi 1928. godine.
- 63 *Opći šematizam* (str. 435) pomiče osnivanje ove župe u 1830. godinu.
- 64 *Opći šematizam* (str. 436) smatra da je župa u tom mjestu osnovana 1844. godine.
- 65 *Opći šematizam* (str. 447) piše da je ta župa osnovana 1841. godine.

Zaglavak

U Senjsko-modruškoj biskupiji nastalo je u razdoblju jozefinizma 86 novih župa. Samo u vrijeme biskupa Ivana Krstitelja Ježića osnovano je 75 novih župa, a na njegov zahtjev 49 župa. U više novih župa podignute su i nove crkve i kuće za župnike. Bilo je to u skladu s jozefinističkim načelima o preuredbi župa. Nema sumnje da je ovo silno umnažanje broja župa bilo na korist općem vjerskom moralnom stanju u biskupiji. Da osigura dovoljan broj svećenika za ovaj visok broj župa, osnovao je biskup Ježić 1806. biskupsko sjemenište s visokom bogoslovnom školom; osnutak i djelovanje tih ustanova također je bilo u punom skladu s državnim uredbama koje su nastale u duhu jozefinizma i vladale u razdoblju kasnog jozefinizma.

JOSEPHS' STARTING POINTS TO ESTABLISH PARISHES AND THEIR REALIZATION IN THE DIOCESE OF SENJ- MODRUŠA

Summary

Eighty-six new parishes were institutionalized in the diocese of Senj-Modruša during Joseph's time. Bishops Pijo Manzador (1764-1773) and Ivan Krstitelj Ježić (1789-1833) were imbued with Josephinism. When Ježić took charge of the diocese there were 51 parishes, and during his long service 75 new parishes were founded; the state built 49 parishes on his personal request. New churches with houses for priests were built in many new parishes. There is no doubt that these numerous parishes were of benefit to the general religious moral state in the diocese, especially when bishop Ježić founded the diocese seminary with Seminary High school in 1806.

Key words: Diocese of Senj and Modruša, Josephinism, Pijo Manzador, Ivan Krstitelj Ježić, parishes, seminary, Seminary High school